

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., професор Кузнєцова Л. В.
“___” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

«Операції рефінансування Національного банку України»

Виконавець

Студентка 42 гр. Кредитно-економічного
факультету

Стецура Олександра Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к. е. н., ст. викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Гайдукович Д. С.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕФІНАНСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	5
1.1. Економічна сутність операцій рефінансування Національного банку України.....	5
1.2. Законодавчі засади організації операцій рефінансування Національного банку України.....	8
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ РЕФІНАНСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	25
2.1. Етапи становлення системи рефінансування в Україні	25
2.2. Аналіз операцій рефінансування протягом 2014 – 2016 р. в умовах фінансової кризи	29
2.3. Вплив операцій рефінансування на розвиток банківської системи	36
Висновки до другого розділу	40
РОЗДІЛ 3. СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ РЕФІНАНСУВАННЯ	42
3.1 Політика рефінансування Європейського центрального Банку	42
3.2 Напрями удосконалення політики рефінансування в Україні	48
Висновки до третього розділу	54
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	57
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність. Питання гарантування економічної безпеки банківської системи в Україні набуває особливої актуальності в умовах економічної кризи, яка значною мірою порушила функціонування кредитної системи України. Внаслідок чого сформувалася і банківська криза. Вона стала причиною проблем з ліквідністю та платоспроможністю банківських кредитних установ. У даній сформованій ситуації вирішальною є роль Національного Банку України, як кредитора останньої інстанції, який здійснює підтримку комерційних банків шляхом рефінансування.

Також через довготривалу кризу, нестабільність економіки та інфляційні процеси, довіра до банківської системи України значно знизилася. Це призвело до скорочення обсягів вкладів юридичних та фізичних осіб і, як наслідок, до зменшення ресурсної бази комерційних банків. У цьому випадку зростає роль рефінансування банківського сектору.

Зазначене зумовлює актуальність теми дослідження, як у теоретичному, так й у практичному аспекті.

Метою випускної роботи є дослідження змісту, методів та видів операцій рефінансування Національного банку України та визначення особливостей їх здійснення в умовах фінансової нестабільності.

Для досягнення мети випускної роботи було визначено та вирішено наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні засади здійснення операцій рефінансування Національного банку України;
- проаналізувати законодавче забезпечення здійснення операцій рефінансування
- проаналізувати етапи становлення системи рефінансування в Україні;

- проаналізувати особливості здійснення операцій рефінансування в умовах фінансової нестабільності;
- дослідити світовий досвід здійснення операцій рефінансування центральними банками розвинутих країн світу;
- визначити проблеми, пов'язані із операціями рефінансування Національного банку України, та визначити шляхи їх вирішення.

Об'єктом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень, які регламентують рефінансування Національним банком України банків другого рівня.

Предметом дослідження є операції рефінансування Національного банку України, зокрема в умовах фінансової нестабільності.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання, як: теоретичне узагальнення, порівняння та систематизація (при дослідженні сутності понять «рефінансування», «політика рефінансування» та ін); спостереження (під час дослідження операцій рефінансування центральними банками розвинутих країн світу); статистичний аналіз при дослідженні етапів становлення системи рефінансування в Україні; метод порівняння при виявленні відмінностей між різними видами рефінансування; прогнозування при визначенні проблем рефінансування та шляхів їх подолання.

Інформаційна база дослідження. Теоретичні основи випускної роботи становлять монографії та наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань діяльності центральних банків, сутності грошово-кредитної політики та інструментів її реалізації; законодавчі акти України та нормативні акти Національного банку України з питань організації та здійснення операцій рефінансування; статистичні дані Національного банку України та центральних банків досліджених країн; річні звіти комерційних банків тощо.

Висновки до третього розділу

Провівши аналіз політики рефінансування на прикладі провідних центральних банків світу, можна зробити наступні висновки, що між усіма моделями рефінансування різних центральних банків та між українською ситуацією з приводу рефінансування є багато спільного. Зокрема, це стосується популярності та умов використання таких інструментів, як: кредити «овернайт» та проведення кредитних тендерів.

На основі огляду статистичних даних річних звітів центробанків світу можна зробити наступні висновки. У світі на сьогодні активно підтримується політика зниження основних ставок за операціями рефінансування з метою забезпечення кредитоспроможності комерційних банків для стимулювання суб'єктів господарювання до виробничої діяльності, для збільшення інвестиційної привабливості та загального економічного зростання. Це означає, що не комерційні банки виплачують відсотки за залучені кошти, а навпаки центробанк видає їм фінансові ресурси. Як показує зарубіжний досвід, існує

безліч механізмів рефінансування, вони постійно вдосконалюються для більш ефективного надання кредитів, миттєвого регулювання ліквідності.

Узагальнюючи, можна наголосити на тому, що центральні банки здійснюють операції рефінансування лише з фінансово-стабільними банками, хоч використовують стандартизоване забезпечення, це дозволяє зменшити кредитні ризики та поступово зменшувати ставку.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідну роботу, можна зробити висновок, що політика рефінансування є одним із найбільш поширених інструментів грошово-кредитної політики, яким активно користуються центральні банки різних країн світу.

Національний банк є банком банків, кредитором в останній інстанції, тобто тільки цей банк може задовольнити додаткову потребу економіки в кредитах. Якщо комерційні банки та інші кредитні установи використали всі можливості для збільшення або поповнення своєї ресурсної бази через рефінансування активів на фондовому ринку міжбанківських кредитів, вони звертаються до Національного банку. Рефінансування розглядається як відновлення ресурсів ділових банків.

Існує певна кількість видів рефінансування, які використовують центральні банки при здійсненні політики рефінансування. Одними з найпоширеніших є: кредити «овернайт», стабілізаційні кредити, операції прямого та зворотнього РЕПО, процентний та кількісний тендер, операції своп. Кожен з вищезазначених видів має свої переваги та недоліки.

Докладно вивчивши всі сторони, було зроблено висновок про найбільшу ефективність та привабливість кредитних тендерів та кредитів «овернайт».

Значення рефінансування, безумовно, переоцінити важко, адже таким чином центральні банки країн підтримують та контролюють ліквідність комерційних банків.

На основі здійснених таких методів дослідження як «теоретичне узагальнення» та «порівняння» стосовно рефінансування в провідних центральних банках, можна сказати, що НБУ має з ними спільні види та механізми рефінансування. Також, для вдосконалення своєї власної банківської системи та більш ефективної її роботи Національний банк України просто зобов'язаний перейняти досвід вищезазначених банків, використовувати ці знання у своїй практиці.

Було здійснено аналіз динаміки показників обсягу рефінансування взагалі та за окремими інструментами. В ході аналізу виявлено, що значні коливання відбувалися в 2014р., що було зумовлено розгортанням економічної кризи. В іншому ж обсяги рефінансування поки що змінюються нерівномірно без чіткої тенденції. Варто зазначити, що у періоди особливо сутужної економічної ситуації НБУ збільшує обсяги рефінансування.

До розгляду також було взято облікову ставку за аналізований період і виявлено загальну закономірність, яка вказує на те, що ставка з рефінансування завжди вища ніж облікова.

Зроблено висновок, що за допомогою облікової ставки Національний банк України регулює попит на свої кредити, тобто при збільшенні облікової ставки зменшується попит і відповідно обсяги рефінансування певного інструменту.

У ході дослідження було виявлено проблеми системи рефінансування, які існують на даний час: невідповідність облікової ставки та базових облікових ставок, недоступність позичок центрального банку для певних проблемних банків.

Перспективними напрямками розвитку є перерозподіл структури рефінансування таким чином аби більша частина обсягу припадала на такі інструменти як: кредити «овернайт» та тендери.

Загалом, дослідження сучасної системи рефінансування банків в Україні дає змогу зробити висновок, що на відміну від зарубіжних країн вона, будучи одним з найважливіших інструментів єдиної державної грошово-кредитної політики, напрямлена лише на регулювання рівня інфляції. Проте у сучасних умовах важливим завданням політики рефінансування є не лише забезпечення стабільності цін, а й стимулювання економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про Національний банк України» Відомості Верховною Радою України від 20.05.1999 р. № 679-XIV [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. «Центральний банк і грошово-кредитна політика» Навчальний Посібник За редакцією докторів економічних наук, професорів Косової Т. Д. та Папаїки О. О., 2011 р.-24-26с.
3. Грошово-кредитна політика в Україні / Стельмах В.С., Єпіфанов А.О., Гребеник Н.І., Міщенко В.І.- 2-е вид., перероб. і доп.- К.: Знання, 2003 р.- 421 с.
4. Щетинін А. І. Гроші та кредит: Підручник/ А. І. Щетинін М-во освіти і науки України. - К.: Центр навчальної літератури, 2005 р. - 429 с.
5. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; Заред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф.Пуховкіної. — К.: КНЕУ, 2005 р. —122с., 104 с.
6. Коваленко, В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни : для студентів економ. спец. усіх форм навчання / В. Коваленко, К. Черкашина ; 2011 р. - № 2
7. Рефінансування для банків [Електронний ресурс] // Фінанси. – 2016 р. – Режим доступу до ресурсу: <http://finansy.in.ua/shho-takerefinansuvannya-i-navishho-vono-potribnobankam/>.
8. Стельмах В.С. Грошово-кредитна політика в Україні / За ред. В.І. Міщенка. – К.: Т-во ”Знання”, КОО, 2000 р.
9. Стельмах, В.С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін; за ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009 р. – 404с.
10. Храпкіна, В.. Основні інструменти грошово-кредитної політики України / Храпкіна В., Крутушкіна В., // Актуальні проблеми економіки. – 2009 р. – № 9. – С. 30-38.

11. Постанова № 259 від 30.04.2009 р. "Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України". – j[Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0410-09>.
12. Книга: Національний банк і грошово-кредитна політика. Частина 1. А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна, 2005 р.
13. Коваленко, В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни : для студентів економ. спец. усіх форм навчання / В. Коваленко, К. Черкашина, 2011 р.
14. Монетарна політика Національного банку України : сучасний стан та перспективи змін / За ред. В. Стельмаха. – К .: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009 р. – 404 с.
15. Центральний банк і грошово-кредитна політика [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/bankivska_sprava/refinansuvannya_bankiv.
16. Салтикова Г. В., Сумський Державний Університет, "Облікова ставка та ставка рефінансування як важелі реалізації грошово-кредитної політики"_ 2010 р.
17. Монетарна політика Національного банку України : сучасний стан та перспективи змін / За ред. В. Стельмаха. – К .: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009 р. – 404 с.
18. НБУ планує рефінансувати комбанки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ua.glavred.info/archive/2010/01/14/181620-18.html>.
19. Постанову № 314 від 28.08.2002 р. "Про затвердження Змін до Положення про механізми рефінансування банків України".
20. НБУ планує рефінансувати комбанки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ua.glavred.info/archive/2010/01/14/181620-18.html>.
21. Економічна аналітика [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://economic-analytics.vuk.com.ua/?p=1453>
22. Постанова № 222 від 31.03.2016 р. "Про затвердження Положення про проведення Національним банком України операцій з купівлі-продажу іноземної валюти на умовах "своп".

23. Облікова ставка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>
24. Адамик, Б. П. Національний банк і грошово-кредитна політика [Текст] / Б.П Адамик. – Навчальний посібник. : Тернопіль: Карт-бланш, 2002 р. – 278 с.
25. Ніконенко, У.М. Зарубіжний досвід здійснення грошово-кредитної політики (на прикладі Канади, Японії, Німеччини) [Текст]: навчальний .посібник / У. М. Ніконенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006 р. – № 5. – с. 117-121.
26. Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України: постанова Правління Національного банку України від 16.03.2006 р. № 91, зі змінами від 12.05.2014 р.
27. Положення про процентну політику Національного банку України: постанова Правління Національного банку України від 18.08.2004 р. № 389.
28. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова 28.08.2001 № 368, зі змінами від 3.06.2016 р.
29. Шульга Н. П. Рефінансування банків України : проблеми і шляхи їх розв'язання // Політика Національного банку України щодо подолання фінансово-економічної кризи і формування монетарних передумов розвитку економіки : матеріали науково-практичної. конференції., м. Київ, 5–6 лист. 2015 р.
30. Електронний ресурс: Сайт Європейського Центрального Банку <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691382>